

Podkarpatská Rus

Časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi

Hledání domova

Letošní podzim je příležitostí k připomenutí bouřlivých týdnů před 65 lety: v roce 1938 zanikla první Československá republika. Ty události byly mnohokrát popsány a zhodnoceny, ale méně už vnímáme, že odstartovaly také jedno z prvních, smutně definitivních loučení mnoha lidí s domovem - s Podkarpatskou Rusí. Jednak Čechů, kteří odsud byli po Mnichovu a Vídeňské arbitráži nemilosrdně vyhnáni, ale i mnoha Rusínů. Těch, kdo tu nechťeli zůstat po obsazení země Maďary, či kteří se rozhodli bojovat za osvobození Československa a hledali k tomu vhodný prostor i způsob. Mnozí z nich se už nikdy nevrátili, padli na cestě za svobodou. Někteří dokonce v sovětských lágrech. O několik let později, ještě za války, následovaly jiné, nesmírně tragické odchody: židé Podkarpatské Rusi byli odvlékáni do nacistických koncentráků. Většina zahynula, ti, co se vrátili, často zamířili jinam. A hned po válce, kdy Podkarpatská Rus připadla jako kuriózní „válečná kořist“ Sovětskému svazu, odcházeli z původní vlasti další lidé, kteří nestáli o sovětský režim; mířili většinou za nejbližší hranici - do Čech a na Slovensko.

Další stěhovací vlna z Podkarpatské Rusi přichází až po desetiletích: mnozí z těch, kteří vydrželi sovětskou národnostní i náboženskou diskriminaci, tentokrát využili uvolnění poměrů v devadesátých letech a odešli. Odcházejí stále - za lepším životem, za prací. Do Česka, na Slovensko, do Maďarska; někteří na čas, jiní definitivně.

Že bychom my Rusíni neměli státní? Nikoliv, jsme jen chudí lidé z chudé země; hledáme domov, kde se dá žít. Není to vždycky lehké.

AGÁTA PILÁTOVÁ

Michal Kričfaluši:

Vstříc svému osudu

„Když jsem přicházel na svět, zuřila nad Kričovem bouře, jakou lidé nepamatují.“ Tak začínají vzpomínky generála Michala Kričfalušiho (1921-1994), Rusína, který jako příslušník československé jednotky - tzv. Svobodovy armády - prožil druhou světovou válku na frontě. Nejen okamžik narození, i celý život tohoto statečného a přitom skromného člověka byl bouřlivý a dramatický. Když v polovině 90. let náhle zemřel, zanechal po sobě obsáhlý rukopis pamětí, které nazval Účtování s časem. Je to vzrušující čtení; podává cenné a poutavě napsané svědectví o osudech mladých rusínských mužů, kteří se rozhodli po zániku republiky odejít do SSSR a bojovat proti nacistickému Německu. Než se však dostali ke zbrani, prožili nejprve útrapy sovětského kriminálu.

Text Kričfalušiho vzpomínek upravil historik Karel Richter a Společnost přátel Podkarpatské Rusi je ve dvou svazcích vydá v nejbližší době v edici Podkarpatská Rus. Z připravované knížky uvádíme krátkou ukázkou. (red)

Tam dole na sovětském území u pramenů Prutu se ještě převalovala mlha, když jsme začali sestupovat po úbočí Hoverly do údolí. Ivan, Lesko, Stojka a já. Ještě předtím jsme si slavnostně přísahali, že tu naši milovanou Verchovinu neopouštíme navždycky, že se zasadíme o spojení s Velkou mátušskou Rusí, která ji přijde osvobodit, aby jí už nikdy nevládli cizinci jako teď. Byli jsme bláhově nevědomí a zaslepení mladickým nadšením. Mrazivé závany ledového větru z toho směru, kam jsme se nadšeně ubírali, nás

mohly varovat, ale my jsme nebyli dost vnímaví, abychom v nich postřehli varování. Myslel jsem na matku, že ji mé zmizení zarmoutí, ale věřil jsem, že mě nakonec pochopí. Jdeme přece splnit poslání, které se proměnilo v dobro pro všechny Verchovince i pro ni. Víra v něco je krásná věc, ale musí chodit po zemi, a ne se vznášet v povětří jako tenkrát ta naše víra. Šel jsem první, kluci za mnou. Uznávali mě za svého vůdce.

(Pokračování na straně 5)



Podzim v Koločavě

Foto Ivo Dokoupil

4

2003

Encyklopedie světa Rusínů * Život Rusínů je bohatý a vzrušující - rozhovor se spisovatelkou Marií Mařcovskou * Krajané v Užhorodu vzpomínali na českou vlast * Sváteční knížka: Nad verši Ivana Ljavince * Na Podkarpatské Rusi za adoptivní dcerou * Rodný kraj - rusínská rubrika

René Kočík:

Encyklopedie světa Rusínů



Pět set dvacet stran, více než tisíc hesel. Takové jsou základní rozměry Encyklopedie rusínské historie a kultury, která je výsledkem několikaleté práce autorského týmu, vedeného Paulem Robertem Magocsim a Ivanem Popem. Výpravnou publikaci vydala Torontská univerzita a její největší předností je paradoxně jazyk: kniha je psána v angličtině.

Pohodlný přístup k zásadním informacím se tak otevřel všem zájemcům o rusínskou problematiku. Jak uvádějí sami autoři, jde vůbec o první rozsáhlejší encyklopedickou práci o Rusínech, která v angličtině vznikla. Kromě profilů rusínských osobností, organizací, politických stran, periodik či popisu historických událostí jsou podrobněji a samostatně rozebírána témata jako architektura, film, etnografie, geografie, ekonomika, jazyk a literatura (jen heslům „jazyk“ a „jazyková otázka“ je věnováno 14 tiskových stran). Publikace dále obsahuje 13 mapových vyobrazení (např. archeologická naleziště, rozmístění architektonických pamá-

tek či administrativní mapy karpatského regionu v jednotlivých dějinných údobích) a dvoustranu ilustrací tradiční architektury. V ortodoxních rusínských kruzích se bude zřejmě diskutovat o klíči, podle kterého byla do encyklopedie zařazena informace o rusínských osobnostech ukrajinské orientace (M. Mušíňka, H. Rudlovčáková).

Zalistujme s cílem povšimnout si, jak jsou pojaty česko-rusínské vztahy. Kupříkladu heslo „Češi“ připomíná první kontakty českých zemí s karpatskou oblastí (zmínka je o husitské vojenské jednotce v čele s Janem Jiskrou z Brandýsa, která se v 15. století dostala do oblasti Prešova a západní části Podkarpatské Rusi; autoři připomínají také působení J. A. Komenského v Sárospataku či korespondenci Josefa Dobrovského s mukačevským biskupem Andrijem Bačynským), obsáhle je popsána role Československé republiky v letech 1919-1939. Samostatná hesla jsou věnována Čechům, kteří působili v karpatském regionu či na něj soustředili svůj zájem (politiky: T. G. Masaryk, E. Beneš; spisovatelé, básníci a publicisté: J. Durych, S. K. Neumann, I. Olbracht, V. Vančura, F. Zapletal, J. Zatloukal; geografové: J. Král; etnografové a folkloristé: J. Vondráček, F. Špála; archeologové: L. Niederle; historici: F. Gabriel, K. Krofta; literární vědci: A. Hartl, F. Tichý ad.). Vlastním heslem je zastoupena také Společnost přátel Podkarpatské Rusi i její někdejší předseda Jaromír Hořec.

Funkce editorů je u tak rozsáhlého projektu nezastupitelná. Oni určují výslednou podobu publikace. O úspěchu však rozhoduje mimo jiné i to, jaký autorský tým dokáže sestavit. V případě Encyklopedie rusínské historie a kultury čteme v tiráži celkem 41 jmen.

Zmiňme autory jednotlivých hesel. Kromě P. R. Magocsiho a I. Popa jsou pod projektem podepsáni: Mychajlo Almašij (Užhorod), Natalia Dudaš (Novi Sad), Helena Duc-Fajfer (Krakov), Aleksandr D. Duličenko (Tartu), Bogdan Horbal (New York), Jerry Jumba (McKees Rocks), Mychajlo Kapral (Nyíregyháza), Valerij Kotyhoroško (Užhorod), Štefan Kruško (Prešov), Mária Petrusová (Prešov), Anna Plišková (Prešov), Elaine Rusinko (Baltimore), Gorazd A. Timkovič (Prešov), Jozafát A. Timkovič (Prešov) a Juraj Vaňko (Nitra). Ještě početnější je seznam poradců: mimo jiné Gabriel Beskyd, Mychajlo Fejsa, Dymytrij Pop, Vasyl Sočka, István Udvari, Jiří Vacek, Volodymyr Fedynyšynec ad. Místa působení autorů neuvádíme náhodně: mimoděk dokumentují geografické rozpětí rusínského světa. A pro zajímavost dodejme, že jeden z dvojice editorů, Ivan Pop od roku 1994 trvale žije v Chebu, kde vyučuje na místním gymnáziu.

Bylo by nepřírozené, ba snad až podezřelé, kdyby jakékoli encyklopedické dílo aspirovalo na vyčerpávající a bezchybnou informaci či kdyby z jeho stránek nevykukoval aspoň malý tiskařský šotek. A tak jen namátkou: Vladislav Vančura nenosil křestní jméno Ladislav; Podkarpatskou Rus navíc Vančura nenavštívil v roce 1934, jak je uvedeno v jeho hesle, ale již o rok dříve, kdy zde podle scénáře Ivana Olbrachta natáčel film *Marijka nevěrnice* (snímek měl premiéru 2. března 1934 v pražském kině Kotva). Režisérem dokumentu *Písňně polonin* byl Zdeněk Flídr, nikoli Flíder, k přehledu děl, kterými byl inspirován S. K. Neumann svým pobytem na Podkarpatsku, by jistě patřilo dodat básnickou sbírku z roku 1945 *Bezedný rok*.

V podobném výčtu bychom patrně mohli pokračovat, avšak ani hnidopišské pátrání nemění nic na tom, že každý, kdo zatouží po hlubokém ponoru do rusínského světa, má nyní k dispozici solidní dýchací přístroj.

*

(Paul Robert Magocsi and Ivan Pop (editors): Encyklopedia of Rusyn history and culture, University of Toronto Press, Toronto Buffalo London 2002. Více informací na adrese: www.utppublishing.com)

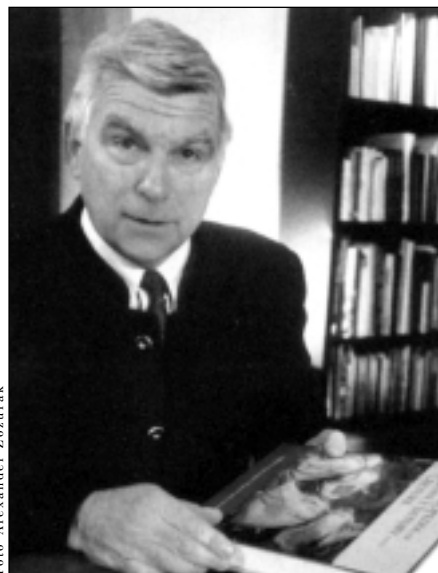


Foto Alexander Zozulák
Paul Robert Magocsi s *Encyklopedií rusínské historie a kultury*

Rozloučení tajemnice

Jak vyplývá z usnesení letošní valné hromady, nebyla jsem do funkce tajemnice Společnosti přátel Podkarpatské Rusi (SPPR) navržena přesto, že má kandidatura byla předem projednána a potvrzena vedením SPPR. Považuji proto za nezbytné seznámit vás s důvody, které k tomu vedly.

Užší vedení SPPR rozhodlo těsně před zahájením valné hromady vyhovět kategorickému požadavku brněnské odbočky (J. Havel a L. Chytilík), a to: L. Chytilík nebude do výkonného výboru kandidovat, ale rovněž ne-

smí být zvolena V. Minaříková. O tom jsem byla stručně informována až na valné hromadě s tím, že to byla jediná možnost-cena za to, aby výkonný výbor mohl napříště pracovat v klidu bez opakování konfliktních situací.

Blíže se k tomu nechci vyjadřovat. Práci v SPPR jsem ukončila v září, tedy pět měsíců po valné hromadě. Tímto jsem vedení SPPR chtěla dát dostatek času k nalezení vhodného nástupce. Moje rozhodnutí ukončit po 12 letech činnost ve SPPR ovlivnily mimo jiné i zdravotní a rodinné důvody.

Využívám této příležitosti, abych vám všem upřímně poděkovala za dopisy, četná přání i osobní kontakty, v nichž jste po dlouhá léta oceňovali mou práci. Potěší mne, když se ozvete i v budoucnu. Přejí všem členům SPPR pevné zdraví, radost a vždy dobrou pohodu.

VLASTA MINAŘÍKOVÁ

(Pozn. redakce: Kontaktní adresa SPPR uvedená v tiráži se zatím nemění. Novou kontaktní adresu zveřejníme v příštím čísle. Příspěvek L. Chytilka, který se věnuje letošní valné hromadě SPPR, čtěte na straně 6)

Agáta Pilátová:

Život Rusínů je bohatý a vzrušující

„Proč nepíšeš ve své rodné řeči, ale ukrajinsky,“ zlobíval se tatínek spisovatelky a novinářky MARIE MAĽCOVSKÉ, když četl její novinové články a první povídky. „Máš školy, ale pořád jsi hloupá,“ dodával. „Kdybych si já sedl a jednou napsal, co jsem prožil v komunistickém lágru.“ Možná začala psát i tak trochu za něj. Rozhodně se pro ni staly otcovy názory i zážitky jedním z důležitých podnětů pro návrat k rusínštině a snad i pro psaní vůbec. Nebylo to nijak snadné. Vždyť rusínský jazyk na Slovensku za komunistického režimu „úředně“ neexistoval, nevyučoval se ve školách, nevycházely rusínské knihy ani časopisy. Pravda, lidé rusínsky mluvili, pro desítky tisíc obyvatel (nejen) východního Slovenska byla rusínština mateřským jazykem, ale o pravidlech pravopisu si museli dlouho nechat jen zdát. Marie vystudovala na prešovské univerzitě původně ukrajinštinu a jako novinářka tak také zprvu psala.



Foto: archív

Mária Maľcovská

Kdy se to u vás změnilo?

Po revoluci v roce 1989 jsme se my Rusíni na Slovensku konečně mohli hlásit ke své národnosti i jazyku, a počátkem devadesátých let už u nás začaly první snahy o kodifikaci rusínštiny. Znamenalo to pro mě mnoho - silný citový zážitek, radost - zkrátka se pro mě stalo opravdovou srdeční záležitostí, že se mohu vyjadřovat „po našem“. Rusínsky jsem začala psát na počátku 90. let, jednak jako redaktorka týdeníku Narodny novinky, jednak první prózy.

Jak vám to šlo?

Kupodivu lehce, jakoby samozřejmě. Vždyť pro spisovatele je to základ - aby mohl psát ve

svém vlastním jazyce, a já se o ten základ na jednu mohla opřít.

Za necelé desetiletí jste vydala už pět knih, kterou máte nejraději?

Asi tu první - Pod rusínským nebem. Hlavně proto, že je autobiografická a upřímná, plná osobních zážitků a citů. Víte, někdy se mi zdá, že se při psaní bojíme otevřít srdce, a já se právě proto snažím psát své povídky s otevřeným srdcem.

Která próza z vaší nejnovější sbírky Rusínské arabesky je vám nejbližší?

Ta, která tu nedopatřením vůbec není. Jmenuje se Matčina pravda. Zapomněla jsem na ni, našla jsem ji v šuplíku až dodatečně a už nestihla zařadit. Pojednává o tom, že děti bývají nevděčné, a přitom kdyby byly pozornější k tomu, co jim rodiče sdělují, objeví mnoho moudrého a dobrého. A také o tom, že je naší povinností se o rodiče starat, jakkoliv se nám to někdy nehodí nebo nemáme čas.

Co právě připravujete?

Píšu knížku o mladých lidech v pubertálním věku patnáct až osmnáct let. Vycházím přitom z vlastních zážitků i ze života současné rusínské mládeže.

Vaše děti se cítí být Rusíny?

Doufám, že ano, a také umějí rusínsky.

Kde se vám nejlépe píše?

V přírodě. Musím na to být sama, proto jedu na chatu do Ruského Potoka, sednu si venku

pod strom a píšu. Mám toho před sebou ještě hodně. Zdá se mi, že jsem napsala ještě moc málo. Vždyť rusínský život je tak bohatý a nevyzpytatelný! Už se těším, jak o něm budu postupně vyprávět. *

(Pozn. redakce: Rusínské arabesky, knížka próz spisovatelky Marie Maľcovské - držitelky Literární ceny A. Duchnoviče a Ceny Slovenského literárního fondu - je v omezeném počtu výtisků k dispozici na kontaktní adrese SPPR. Cena 120 Kč. Tamtéž lze objednat také audiokazetu s Rusínskými pohádkami od těžké autorky v podání herců Duchnovičova divadla v Prešově a M. Maľcovské za 100 Kč)

Mladý kněz údajným viníkem havárie

Problémy s ukrajinskými soudy má mladý řeckokatolický kněz z východního Slovenska Ján Lemeš, který už pět let působí na Podkarpatsku ve vsi Ternovo v okrese Tjačiv. Před dvěma lety byl účastníkem dopravní nehody, při níž do jeho automobilu narazil vůz náčelníka vojenské správy v Chustu. Přestože střet nezapřičinil, byl za viníka havárie označen Lemeš, který je občanem Slovenska. Výrok vyšetřovací komise s největší pravděpodobností ovlivnil sám náčelník chustské vojenské správy. Kauzu velmi pozorně sledují ukrajinská média a advokát Jána Lemeše je připraven se obrátit na Evropský soud ve Štrasburku. (ol)

Krajané v Užhorodu vzpomínali na českou vlast

Na začátku října bylo na Podkarpatské Rusi rušno. Uskutečnil se zde první ročník festivalu slovanských folklórních souborů, s českou kulturou se mohli obyvatelé Užhorodu seznámit během Týdne českých filmů. V neděli 5. října pak velvyslanec České republiky na Ukrajině Karel Šindl odhalil na budově jídelny na Puškinově náměstí v centru Užhorodu pamětní desku československým legionářům. Přinášíme reportáž, kterou v Užhorodu zaznamenal zvláštní zpravodaj ČTK.

Na krásu České republiky vzpomínali v sobotu 4. října čeští krajané v Užhorodu. První

ročník festivalu slovanských folklórních souborů tady totiž skončil básněmi Josefa Václava Sládka a Josefa Bruknera Velké, širé, rodné lány a Česká krajina. „Chtěli jsme, aby naše vystoupení bylo o českém kraji. Použili jsme tomu díla významných českých umělců,“ vysvětlila výběr spoluautorka programu a učitelka češtiny Marjana Basarabová. „Když jsem šel já tou putimskou branou...“, zpíval plynou česťinou osmnáctiletý Roman Berkuta z Užhorodu. Tvrdí, že se mnohem více než Ukrajincem cítí být Čechem. „Prarodiče sem přišli z Čech. Rodiče tam nyní opět žijí. Jsem roz-

hodně Čech, jen bydlím v jiné zemi,“ říká mladík, který se chce vydat do země svých předků. „Češtinu mám moc rád a sám jsem se před lety rozhodl, že se jí budu učit,“ doplnil. Společně s ním se v Užhorodu český jazyk učí dalších 150 dětí. Především potomci přistěhovalců. „Zájem o češtinu je ale i mezi Ukrajinci a Rusíny. Mnozí totiž plánují odehodu za prací, a chtějí tak zmenšit jazykovou bariéru,“ vysvětlila Basarabová, která češtinu studovala na Masarykově univerzitě v Brně.

(Pokračování na straně 4)

Sváteční knížka: Nad verši Ivana Ljavince

Žijeme v „klipové“ době, odvykli jsme tichému zamyšlení nad stéblem trávy či namodralou velebností krajiny, často raději tajíme či zapíráme city, natož vztah k zákonům Božím. Netrpělivě spěcháme; ale pak třeba najednou zavádíme o docela malou knížku, která nás přiměje aspoň na chvíli zvolnit. Takovou moc má sbírka veršů **Květiny na stole** Ivana Ljavince (k příjmení si přidává ještě pseudonym Horjanyan), která vyšla k autorovým nedávným osmdesátinám.

Útlý svazek velikostí drobného zápisníčku obsahuje výběr z poezie vznikající v průběhu několika desetiletí - od čtyřicátých do sedmdesátých let. Jsou to verše duchovní i prostě lidské, knížka vroucího citu, k jakému se dnes už málokdy přiznáváme. Najdeme v ní verše naplněné vírou a pokorou, ale i klidným sebevědomím muže, jehož život od mládí předurčilo kněžské poslání a poznamenala tůha života v neklidné zemi a kruté době. Ten život je v jeho verších ostatně jako na dlani: jímavé vzpomínání na rodné Podkarpatsko, na poloniny, nízké chalupy - na krásu i chudobu země, kde „poprvé řekl rusínské slovo“. Pak nesnadné putování světem, který zapřel Boha a jeho vyznavače

pronásleduje. Autor chodí krajem, kde všechno vadne, avšak ví, že jeho údělem je „křísit květiny“ (báseň Proč jsem přišel?) a směřovat k cíli, byť se někdy zdá v nedohlednu. Z veršů vyčteš pochyby i odhodlání, čas tichého zamyšlení i zkoušek, které věru není snadné přestát. A taky sílu a statečnost, která dokáže „zvolať světu do očí, že v Kristových slovech je pravda“.

Průzračné verše dojmají přesvědčivostí a čistotou, jsou prosté a sdělné - jakoby z rodu lidových písniček básníka rodného kraje; zároveň inspirují čtenáře k vlastním úvahám o světě a poslání člověka na životní pouti; možná i o ukřižovaném Kristu, v jehož bolestném pohledu se zračí Bůh i člověk zároveň.

Ivan Ljavinec, biskup řeckokatolické církve, je kněz a zároveň hluboce lidsky cítící a uvažující člověk. A taky muž, který svůj prapor nikdy neskloní.

Malá poznámka na okraj: soubor je trojjazyčný; jsou tu verše psané v rusínštině (mj. starým rusínským pravopisem), rusky i ukrajinsky. Což už toto samo o sobě není svědectvím o dramaticky nepokojném osudu země, odkud básník pochází - a vlastně celé střední Evropy? (ap)

Krajané v Užhorodu vzpomínali...

(Dokončení ze strany 3)

Během festivalu, který se stal součástí oslav 1110. výročí založení Užhorodu, na pódiu vystoupili členové slovenských, běloruských, ukrajinských, bulharských, rusínských, ruských a polských krajaných spolků. Mezi diváky byl i velvyslanec České republiky na Ukrajině Karel Štindl. „Byl jsem překvapen, když jsem se o akci dozvěděl. Nemám totiž rád přehnanou slovanskou sounáležitost. V tomto zapomenutém kraji si ale jednotlivé národy musejí pomáhat. Je proto dobré, že se mohou setkat na takové kulturní akci,“ řekl ČTK. Přiznal, že mu návštěva města zkomplikovala cestu ukrajinského prezidenta Leonida Kučmy do Zakarpatské oblasti. „Chtěli jsme přijet už v pátek. Vedení města ale kvůli návštěvě hlavy státu na nás nemělo čas,“ vysvětlil s tím, že volný den tak mohl strávit vysoko v horách ve vesnici Koločava, kde se narodil a působil legendární zbojník Nikola Šuhaj. Hned po skončení přehlídky vyrazil s diváky do místního kina na film Jana Svěráka Tmavomodrý svět. Společně s festivalem totiž ve městě od 2. října probíhal týden českého filmu. „Krajané viděli Perníkovou věž a film Radhošť. Moc se jim líbily. Stejně tak i Tmavomodrý svět,“ řekla Olga Buksarová, které vede Užhorodskou společnost české kultury Jana Ámose Komenského. Doplnila, že všechny snímky byly uvedeny v původním českém znění. Z Užhorodu filmy putovaly do Lvova a pak do Kyjeva.

Slavnostní akce pokračovaly i v neděli 5. října, kdy český velvyslanec na budově jídelny na Puškinově náměstí v centru Užhorodu odhalil pamětní desku československým legionářům.

DAVID MORAVEC
(Autor je zpravodaj ČTK)



Foto Štěpán Hon

Zásnuby v Rachově

napsáno v roce...

1923

Území jihokarpatských Rusínů, prostírající se podél hranic při neveliké hloubce 20-50 km na značnou vzdálenost přes 300 km - od Popradu ve Spiši až po řeku Vyšovou v Marmaroši - zachovalo si dosud velikou skupinu svérázných dřevěných chrámů (cerkví), počtem okolo půldruhého sta, které mohou být pýchou, hrdostí a radostí každého národa. A přece svět o těchto pokladech neví (nezná jich ani Grabarova velká Istorija russkago iskusstva), a nynější Rusíni si jich většinou buď nevážejí, nebo věží málo, nahrazující je, pokud je to jen trochu možno, novými, kamennými stavbami banálních tvarů. (...)

Mystické šero dřevěného chrámu, jen spoře osvětleného malými okénky, stříbrné zvuky

zvonků, jímavé bohoslužebné zpěvy, žluté, chvějící se plaménky svíček, pozlacené ikonostasy, přísné, jakoby zkamenělé obličje svatých, dívajících se z ikon, naprostá odevzdanost věřících osudu a Bohu - to všechno tvoří v dřevěné rusínské „cerkvi“ atmosféru, nutící elementární silou sklonit koleno a poklonit se hluboce tvůrčímu genu prostého Rusína, který stvořil staletou usilovnou prací celých generací tak vzácný, bohužel dosud nepoznaný a neocenený poklad světové kultury - dřevěný chrám, „cerkov“.

(Florian Zapletal: Dřevěné chrámy jihokarpatských Rusínů. In: Podkarpatská Rus - Obraz poměrů přírodních, hospodářských, politických, církevních, jazykových a osvětových; redigovali: J. Chmelář, S. Klíma, J. Nečas, Orbis, Praha 1923)

Velvyslanec a gubernátor o spolupráci

Během říjnové návštěvy Zakarpatské oblasti Ukrajiny se český velvyslanec na Ukrajině Karel Štindl setkal mimo jiné s gubernátorem oblasti Ivanem Rizakem. Na schůzce oba představitelé hovořili zejména o možnostech ekonomické spolupráce České republiky a Zakarpatské oblasti. Do zakarpatské ekonomiky bylo dosud uloženo dva a půl milionu dolarů přímých českých investic, které putovaly do celkem 42 zakarpatských firem. Podle slov gubernátora Rizaka je však objem českých investic stále nízký. V nejbližší době by se proto mělo uskutečnit setkání místních a českých podnikatelů. Jedním z témat jednání byla také otázka zřízení českého konzulátu v Užhorodě.

(ol)

Vstříc svému osudu

(Dokončení ze strany 1)

Počasí se umoudřilo. Studený víchř se unavil a utichl, mraky se rozestupovaly a mezi nimi se objevovalo modré nebe a proklouzávaly hřejivé paprsky, ozařující pás kosodřeviny pod námi a za ním rozčepýřené vrcholky vzrostlého lesa.

Po půlhodině jsme narazili na souvislé pole okoralého mokřého sněhu. Zapadali jsme do něj až po kolena a místy i výš. S námahou jsme krok za krokem vytahovali nohy. Na velké ploché skále jsme se usadili k odpočinku. Posilňovali jsme se ze svých zásob. Chleba s máslem, slanina, cibule. Sousta jsme zajídali hrstmi čistého sněhu. Kalhoty promáčené až po rozkrok nás studily do nohou. Navzájem jsme se ujišťovali, že bratři Rusové nás dole pohostí něčím onačejším. Ten kus cesty musíme ještě vydržet. Kde by nás napadlo, že nejenže nás nic onačejšího k snědku nečeká, ale že dokonce si pro nejbližší tři roky musíme chuť na máslo, špek, cibuli, bryzdu i na náš dobrý domácí chlebiček nechat zajít. Z batohu jsme vybalili rezervní ponožky a prádlo, převlékli jsme se, natáhli na sebe vyždímané kalhoty, zasunuli nohy do mokřých bagančat a vyrazili opět na pochod povlnným svahem. V duchu jsme se už viděli v nějaké teplé světnici s měkkými postelemi. Prošli jsme pásmem kosodřeviny a vstoupili do lesa, kde se už dalo jít pohodlněji po vyšlapané stezce. Hlasitě jsme se radovali, že teď už jistě nemáme k cíli dál než nějaké dva tři kilometry.

Asi po dvaceti minutách chůze se náhle ozvalo zpředu hlasitě: „Stoj! Ruky v věřch! Krugom ložis!“ A vzápětí práskl výstřel, jehož ozvěna letěla lesem.

Povelům jsme rozuměli, znali jsme je od starých vojáků, kteří byli v Rusku, a tak jsme se snažili co nejrychleji splnit, co se po nás žádalo. Jenom Lesko se zdráhal praštit sebou na zem, protože na tom místě byla louže a bláto z roztalého sněhu. Zařval jsem na něj: „Krucinál, lehni!“

„Molčať, streljať budu!“ ozvalo se hrozivě z lesa. Nikoho jsme neviděli. Uplynulo asi deset minut a stále se nikdo neobjevoval. Vtom znovu třeskl výstřel. Polekaně jsme otáčeli hlavy, jestli rána nepatřila někomu z nás. Za chvíli k nám dolehl dupot těžkých bot. Z lesa přiběhlo pět šest udýchaných vojáků v placatých čepicích s brčálově zeleným dýnkem a černým okolkem, na němž rudě zářila hvězdička. O něčem se mezi sebou dohadovali. Dva přistoupili ke mně. V rukou drželi pušky s tenkým bajonetem. Jeden do mě kopl.

„Anu, podniknisi!“

Zvedl jsem se, do hlavy se drala vlna vzteku. Co do mě kope, ten idiot? Stáli jsme s rukama nad hlavou a vojáci nás neurvale šacovali. V kapsách nenašli nic. Strhli mi ze zad batoh, pohrabali se v něm a dali si ho stranou. Postupně takhle prošacovali a zbavili batohů i tři mé kamarády. Pak si nás seřadili po dvou za sebou. Strkali při tom do nás a pokřikovali: „Davaj, davaj!“ Oba vláčící na nás cenili zuby a napínali vodítka ve snaze skočit některému z nás po krku. Na příkrý povel „Pošli!“ jsme vykročili, nasupeň jako čerti. Tohle přijetí se nám nelíbilo. Naše představy byly úplně jiné. Zkusili jsme se domluvit, kam nás asi vedou, ale jeden z vojáků nás hrubě okřikl: „Molčať!“ Zahlédl jsem uka-



Foto: Jan Drhlík

Michal Kričfaluši

zatel směru s nápisem Vorochta. Lesko, který šel vedle mě, ho viděl taky. Dal mi to kývnutím hlavy najevo, ale netroufal si už ani hlesnout.

Dovedli nás k úhlednému domku, obklopenému několika kůlnami a stodolou. Zřejmě to byla hospodářská usedlost, ze které si pohraničníci udělali velitelství. Velitel hlídky mě vyzval, abych šel s ním jako první dovnitř. Ostatní museli zatím čekat venku, obstoupeni strážnými.

V místnosti, do níž mě postrčili, seděli za stolem dva důstojníci. Jeden přímo proti mně, druhý z boku. Přejížděli mě zkoumavými pohledy od hlavy až po špičky bot a od nich zase až po mou hustou černou kšticí. Ten, co seděl v čele stolu, začal s výslechem. Zeptal se stroze na jméno a příjmení. Tomu jsem rozuměl, i když slovo „famílija“ jsem nejdříve pochopil tak, že se mě ptá na rodinu, proto jsem odpověděl: „Mať, sestra i já.“ Ale to jsme si po chvíli dohadování vyjasnili, stejně jako „otčestvo“, což bylo jméno po otci, které se u nás v Podkarpátí nepoužívalo. Důstojník chtěl po mně dokumenty. Měl jsem v batohu deset školních vysvědčení, ale batohy nám strážní sebrali a pohodili je v rohu kanceláře na zem.

„Moje dokumenty jsou tam,“ ukázal jsem bradou. Důstojník nařídil: „Pokažitě!“

Vyndal jsem požadované doklady. Důstojník nad nimi kroutil hlavou.

„Přišli jste z Maďarska. Jak to, že máš vysvědčení ukrajinské? A tady je napsáno Československá republika. Žádný takový stát není.“

„My jsme patřili k Československé republice, ale pak nás zabrali Maďaři.“

„Tak proč nemáš vysvědčení maďarské?“

„Protože jsem chodil do školy ještě za Československa.“

„A kde máš nějaký dokument, že jsi občan Maďarska?“

„Nemám. My jsme u sebe nenosili žádné dokumenty, byli jsme na práci, nepotřebovali jsme je.“

„Lžeš!“ rozkřikl se na mě ten, co mě vyslychal. „Jsi mezinárodní špión!“ ozval se ten druhý. „Příznej se!“ Hulákali na mě jeden přes druhého. „Když se přiznáš, bude to polehčující

okolnost. Kdo tě poslal? Jaký máš v Sovětském svazu splnit úkol? Mluv! Mluv!“

Vzkypěl jsem zlostí: „Co to po mně chcete? Nemám se k čemu přiznávat! Nejsem žádný špión. Nikdo mě nikam neposlal! Ani nikoho jiného z nás! Utekli jsme před Maďary, protože nechceme žít pod jejich nadvládou!“

Vyslyšající mě ostře napomenul, abych si uvědomil, kde jsem a s kým mluvím. Jak to, že si dovoluji na ně křičet. Mám jediné právo: mlčet a odpovídat na dotazy. Jestli si ještě jednou dovolím otvírat si na ně hubu, dá mě okamžitě odvést. Zavřou mě, až budu černý.

Prohledali můj batoh a našli mapu.

„A co je tohle?“ triumfoval důstojník.

„Sehnali jsme si mapu, abychom nezabloudili.“

Důstojník se uskliboval. Už se v duchu nejspíš viděl, jak ho vyznamenávají nějakým vysokým řádem za to, že odhalil maďarského špióna.

„Odvést!“ nařídil strážnému. Ve dveřích jsem se potkal s Ivanem, kterého přiváděli k výslechu. Špil jsem mu, že „otčestvo“ je jméno po tatkově.

„Molčať!“ zařval na mě strážný a smýkl se mnou, až jsem se zapotácel.

Ivanův výslech proběhl skoro stejně, nemohli z něho dostat nic jiného než ze mě. Přišli jsme do Ruska v naději, že tady, u slovanských bratří najdeme lepší život. Ivan měl na rozdíl ode mne maďarský dokument. Notářské potvrzení totožnosti s kulatým razítkem. Stejně potvrzení měli i další dva kamarádi. Vyšetřovatele to jenom utvrdilo v přesvědčení, že jsme banda špiónů, přicházejících nejspíš ze západní Ukrajiny s antisovětským posláním. S Cinekem, který přišel na řadu jako poslední, se vůbec nemohli domluvit. Hovořil jen rusínsky a rusky nerozuměl. Vrtěl hlavou, že neví, co po něm chtějí. Zavolali mě dovnitř, abych mu překládal jejich otázky do rusínštiny.

Když důstojníci viděli, že z nás už nic nedostanou, nařídili poddůstojníkovi, který velel hlídce, co nás zadržela, aby si nás vzal na starost. Rozdělil nás na dvě dvojice. Leska a Cinského odvedli, nevěděli jsme kam. Mě a Ivana eskortovali k nedaleké stodole. Už se stmívalo. Poddůstojník odemkl visací zámek, otevřel vrata a zavelel: „Zachaditě!“

Vešli jsme. Poddůstojník za námi zabouchl vrata a zajistil je železnou závorou. Ve tmě jsme neviděli na krok. Tápali jsme rukama kolem sebe. Stodola byla sroubena ze silných trámů, které přiléhaly těsně jeden k druhému. Podlaha byla betonová, jinak uvnitř nebylo nic. Jen v rohu jsme našmátrali hromádku nějaké zatuchlé smradlavé slámy. Měli jsme promáčené boty a kalhoty, byla nám zima. Drkotali jsme zuby a poskakovali, abychom se aspoň trochu zahřáli. Pak jsme se natáhli na tu shnilou slámu těsně jeden k druhému a zahrabali se do ní, aby nám bylo tepleji. Nadávali jsme jako špačci. Kurvy jedny! Viděli, že jsme mokří jako myši, a nechají nás tak. Ne aby nás dali někam, kde se můžeme usušit. A taky nám mohli dát aspoň kus chleba! Všecko nám sebrali, svině jeden zatraceny! Sami si budou naším špekem a masem mastit huby a my můžeme chlepnout hladý!

Naše zklamání bylo strašlivé. Slovanští bratři? Matička Rus? Hovno!

MICHAL KRIČFALUŠI

Marie Kuchařová:

Na Podkarpatské Rusi za adoptivní dcerou

Na jaře loňského roku jsem zareagovala na televizní vystoupení otce Petra Krenického, slovenského misionáře v Zakarpatské oblasti Ukrajiny, a na výzvu Charity sv. Alexandra v Ostravě-Vítkovcích, která u nás - zatím jako jediná v České republice - zprostředkovává na dálku adopci dětí z chudých a sociálně slabých rodin na Podkarpatské Rusi (více v minulém čísle časopisu Podkarpatská Rus). Adopce se zaměřuje na horskou vesnici Ust'-Čorna a její okolí, kde Peter Krenický působí. Poměry a životní podmínky tamních lidí jsou mi známy z předešlých návštěv této země a nejsem lhostejná k utrpení a strádání druhých, proto jsme se spolu s mou dcerou rozhodly, že si jedno dítě z Podkarpatské Rusi adoptujeme, a tím mu umožníme dosáhnout vyššího vzdělání.

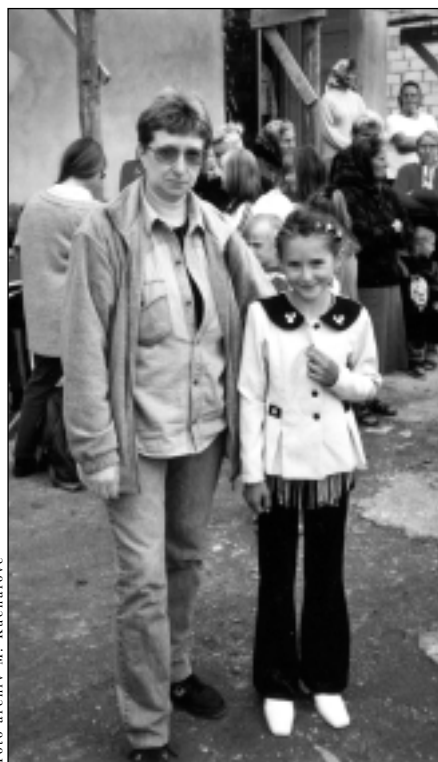


Foto archiv M. Kuchařové

Autorka s adoptivní dcerou Viktorií

S pomocí realizátorky projektu Evy Chudějové jsem se stala jedním z mnoha adoptivních rodičů, kteří své dítě finančně podporují na dálku.

Loni v září uskutečnila Charita sv. Alexandra cestu do vesnic Ust'-Čorna, Německá Mokrá, Lopuchovo, Krásná a Dubovo-Větrná. Tyto vesnice leží v horské oblasti v údolí řeky Teresvy, která zde před pěti lety způsobila rozsáhlé povodně. Přímou na místě jsme se mohli přesvědčit, že naše finanční pomoc není

Peter Krenický v Kelči

„Bohatší je ten, kdo se umí rozdělit,“ říká slovenský misionář, působící na Podkarpatské Rusi Peter Krenický, který letos na jaře navštívil Kelč. V doprovodu realizátorky projektu Adopce na dálku Evy Chudějové a Jiřího Hořínka, dobrovolného pracovníka Charity sv. Alexandra v Ostravě hosta přivítal starosta Kelče Stanislav Pitrun. Kněz rovněž poděkoval žákům a pedagogům kelčské základní školy za finanční pomoc 6500 Kč, kterou poskytli na zabezpečení operace ukrajinského chlapce Vasilu Pilipce. (Vasil

v žádném případě zneužívána a peníze opravdu putují k těm dětem, na něž „rodiče“ z Česka přispívají. Děti nám ve všech vesnicích připravily pěkný program, zazpívaly národní písně a v Ust'-Čorne nám zahrála i místní chlapecká dechovka. Navštívili jsme také základní školu ve Větrné. Na všech setkáních rodiče a příbuzní dětí srdečně děkovali za to, co pro ně lidé z Česka dělají. Pro nás však největší odměnou byl pohled na štěstím rozzářené dětské tváře.

Děkuji zejména slovenskému misionáři Petru Krenickému a Gejzovi Machalovi z Charity sv. Alexandra, kteří stáli u zrodu projektu Adopce na dálku, vzdělání na dosah, a paní Evě Chudějové za obětavou práci ve prospěch dětí na Podkarpatské Rusi. Děkuji jim také za to, že mi umožnili setkat se s mou adoptivní dcerkou, devítiletou Viktorií. Je patrně prvním dítětem, které poznalo svého českého adoptivního rodiče. Setkání bylo pro Viktorku nečekané, protože o mém příjezdu nevěděla. Od Viktorky jsem už od té doby dostala několik dopisů, ve kterých nám ve svém rodném jazyce píše nejen o tom, jak se jí daří ve škole, ale i o svých zájmech či o tom, co je nového v její rodině i vesnici.

*

byl operován na 1. ortopedické klinice FN v Bratislavě a východočeské lázně Bělohrad mu nabídl zdarma pooperační rehabilitaci.) Od starosty a ředitele místní ZŠ Peter Krenickému také převzal sportovní a školní potřeby pro děti ve školách v Zakarpatské oblasti Ukrajiny. V podvečer sloužil otec Peter mši svatou ve farním kostele v Kelči, které se zúčastnili nejen místní věřící, ale i lidé z okolních vesnic. Po mši proběhla v kostele beseda o nelehké misijní práci v podkarpatské Ust'-Čorné a jejím okolí. (mk)

Ještě k valné hromadě

Letošní valná hromada Společnosti přátel Podkarpatské Rusi (SPPR) byla - bohužel podobně jako několik předchozích - opět poznamenána neklidným průběhem. Nekonalala se v očekávaném optimistickém duchu hodnocení vykonané práce, řešení problémů a konkrétních plánů pro budoucí období. Takto ani proběhnout nemohla, dosavadní výkonný SPPR k tomu totiž svojí předchozí prací nevytvořil potřebné podmínky. V období několika minulých let nebyla řešena a vyřešena řada problémů v činnosti SPPR. Podle mého názoru výbor nepracoval v podmínkách dělné spolupráce a rovnoprávných a rovných vztahů mezi jeho členy. Mnohdy nebyla připuštěna diskuze o důležitých problémech; řešení některých

z nich probíhalo mimo výborové schůze. Jednání výborových schůzí pak mnohdy probíhalo v ovzduší napětí, nervozity, ignorance a „strkání hlavy do písku“ před řadou podstatných problémů, zasahujících svou důležitostí do podstaty existence, zaměření a činnosti SPPR.

S politováním je třeba konstatovat, že se tento nepříznivý stav prohloubil, a vytvořil tak velmi špatné podmínky pro naši další společnou práci. V tomto duchu je pak třeba hodnotit i tradičně optimistickou formulaci „Úsněsní valné hromady SPPR - 2003“ (viz PR č. 2-3/2003). Při podrobném rozboru je patrna jeho povrchnost a zkreslující závěry dosavadní i budoucí činnosti. Povrchní je také příspěvek

Tomáše Piláta o valné hromadě, uveřejněný v minulém čísle časopisu Podkarpatská Rus. Vyhýbá se řadě podstatných momentů, průběh valné hromady zásadně zkresluje. Škoda že se autor tohoto „hodnocení“ nevmísil mezi odcházející účastníky valné hromady.

Výkonný výbor SPPR a redakce časopisu Podkarpatská Rus zastávají názor, že na stránkách časopisu má být poskytnuta možnost všem členům vyjádřit své názory. Proto věřím, že bude otištěn i tento můj příspěvek. Rád uvítám názory čtenářů jako základ pro další společnou a otevřenou diskuzi.

LIBOR CHYTILEK

(Autor je předseda výboru odbočky SPPR v Brně)

Родный край

Додаток до новинки Podkarpatská Rus (Прага - Пряшів)

Не люб свій народ
зато, же в славный,
але зато, же в твой.



Александр Духнович

Марія МАЛЬЦОВСКА:

ТОПОЛЯ - КОЛЫСКА ДУХНОВІЧА - ДНЕСЬ

Анна ХОМОВА, родачка з Тополі, Сниньського округу на виходнім Словеньску третій рік старостує в роднім селі. Взяла ся за діло по бурнім часі, кедь о селі ся говорило у сьвязи з переводжованём чуждінців. На щастя, Тополя є славна в добрім розумію слова, є колысков найвекшого будителя Русинів Александра Духновича. Село ся в історічних документах першыраз споминать в 1570 році, днесь має 208 людей. Находить ся ту стара деревяна церквочка з 1744 року, але ай грекокатолицька церквоч новішого датуму. Нас інтересовав жывот у валалі, ёго люде з днешній і перспективної точки.

- Много ем того дотеперь не зробила, - повіла нам п. Хомова по правді. - Не є корун. Подарило ся нам дати до порядку Сільскый уряд з гігієнічного боку, вымалёвати Культурный дом, докупити хыбаючий инвентарь. Далє сьме поставили малу сцену за 14 000 корун, де выступують учасници фестивалу, який ся того року одбывав в дусі ослав 200. річниці од народжіня А. Духновича (ту представителі Союзу Русинів-Українців Словеньска выступляли по українськы, што выкликало велику неволю Тополянів і інших людей з околиці). Трапить нас Хыжка-музей А. Духновича. Хыжку сьме перебрали в дезолатнім ставі. Голя стіны, електричны каבלы повьтягиваны, облакы поламаны, на землі самы ямы. Експонаты были побраны до Музею „українсько-руськой“ культуры до Свідника. Треба дати до порядку облакы, а то лем еден стоїть 50 000 корун. Писала ем аж до президента, але одповідь пришла, же ніт грошей, же подобных проектів є велё. Кебы ся нам ходем подарило одкрыти при памятнику Духновича таблу, яка бы туристів в нашім і чуждїм языку информовала о будителёві і о Тополі.

Як ся видить старостці перспектива села? Село має много перестарлых людей. Премерный вік - 50 років. У валалі є лем 19 дітей. Школы ту не є. Од 1993 року ходять до основної школы до Уліча. Молоды хлопці і дівчата одходять за роботом до Чех або далє до світа, як колись то робили їх няньковє. Стады ся уж нігда не вернуть. Кебы была работа, была і перспектива, - постыжовала ся старостка. - Тишить нас єдине то, же люде, які бывають в містах сі поправляють стары хыжки. А то є добрі, - додала. А што бы зробила, кебы мала міліон курун? Єднозначно одповіла, жебы розвинула туристичный рух. Уж мено Духнович ей ку тому веде. З Тополі походив і генераль Юрко Лалё, живь ту ай майстер на виштыкы руку п. Колінчак, была ту пекарня, добрі ся ту дарить пчолам. Фунговала ту ай фарма на шитросы, але два роки дозад посліднёго із 18-тёх забили. Гуляш з нёго покоштовала і старостка.

Подля нас снага п. Хомовой бы не зїстала лем фіктивна, кебы ся ку ній придали podnikатели, родаци із села. Тадь помогли бы собі і своїм дітям, які бы мали быти горды на то, же їх предковє ся народили там, де і Духнович. *

НЕ ЗАБЫВАЙТЕ НА СВОЇ ПОРОГЫ

Нижка квітка ці рослина бы не жыла, кебы сьме сі одрізали од коріня. Не росла бы, не шырила бы ся і не квітла, кебы сьме сі не поливали. Так то є і з нами людми-Русинами, котры жысєме распорошены по цілм світі - на Словеньску, в Чехах, в Польску, на Україні, в Мадярську, в Румуньску, в бывшій Югославій і інде. Кебы не екзистовала жыва вода, в нашім припаді то суть народностны організації, повьсыхало бы наше і так слабеньке коріня, котре за часіє тоталітннго режіму было понадіровано. Зато скоро в кождім штаті, де жыють Русины, они мають свої організації. Русины Словеньска мають Русиньску оброду, Сполук русиньскых писателів Словеньска, Зорушнїя інтелігенції Русинів Словеньска, Сполук русиньской молодежи Словеньска, Театер А. Духновича, русиньске высидня в Словеньскім розгласі і Словеньскій телевизій, Одділіня русиньского языка і культуры в Інституті народностных штудій і чуждїх языків на Пряшівскій універзіті, Кабінет русиньского языка на Методічнім центрі в Пряшіві, є забезпечена выука русиньского языка, выходять Народны новинкы, часопис Русин, выдавають ся книжкы.

Жадало бы ся, абы русиньскы організації в окремых країнах зліпшыли свої робочі контакты, абы ся взаємно информовали і шипіровали в роботі. Найглавнішым моїм одказом про виштыкых Русинів, і в Чехах є: „Не забывайте на свої порогы, на сліды своїх предків“.

Анна КУЗМЯКОВА,
председкыня Русиньской оброды на Словеньску

ЛАВРЕАТ ПРЕМІЇ А. ДУХНОВІЧА

В рамках 7. Світового конгресу Русинів, який ся одбыв в Пряшіві на Словеньску од 4. до 8. юна 2003 року была одовздана Літературна Премія Александра Духновича за найліпшу русиньску книжку за 2002 рік, яку фінанцує Штефан ЧЕПА з Торонто. Лавреатом ся став Миколай КСЕНЯК, родак з Камонкы Старолюбовнянского округу, який жыє і творить в Ружомберку. Попросили сьме го о слово тісно по перевзяту премії.

- Літературну Премію А. Духновича я офіціально дістав за дві послідны книжкы: Біда Русинів з дому выганяла і Выбраны байкы. Але по правді то было і за книжку О камоньскых майстрах, за Приповідку о дротарёві і за іншы творы, які йдуть в нашім радію... Ясно, же таке, єдине в наших условіях меджінардне оціняня, ня барз потішило. Додадо силу, стімуловало до далшой роботы. Єм щастный, же ся то стало в юбілейнім році народжіня А. Духновича, бо він і днесь зьєднать Русинів распорошеных по цілм світі. Не нагодов премія носить ёго мено, - повів свіжый лавреат літературной премії. (мм)



Премєр влады СР Мислани Дзурінда в рамках своєго програму Сине літо нашічав Пряшівскый край. На фотці Ігора Латты у розговорі з председкыньов Русиньской оброды на Словеньску Аннов Кузьмиков на Русиньскім фестивалі Енді Варгола у Миковій 10. августа 2003 р.

Papež blahorečil Vasyla Hopka

Ve dnech 11. až 14. září navštívila už potřetí Slovensko hlava katolické církve, papež Jan Pavel II. Po návštěvách Trnavy, Banské Bystrice a Rožňavy triaosmdesátiletý Karol Wojtyła blahorečil 14. září na mši v Bratislavě-Petržalce slovenského mučedníka z padesátých let řeckokatolického biskupa Vasyla Hopka.

Vasyl Hopko se narodil v roce 1904 v ruské obci Hrabská v okrese Bardejov. Konsekraci přijal v květnu 1947 z rukou Pavla Gojdiče. Krátce po zákazu řeckokatolické církve v roce 1950 byl zatčen, krutě vyšetřován a následně odsouzen na 15 let do vězení. Podmínečného propuštění se dočkal v roce 1964



a až do roku 1968 byl v domácím vězení stále sledován příslušníky StB. Po obnově řeckokatolické církve v roce 1968 začal znovu vykonávat funkci biskupa, ale plně rehabilitovaný nebyl. Zemřel v roce 1976 v Prešově. Při exhumaci byla v jeho těle zjištěna přítomnost arzeny, který mu byl podle analýz zřejmě podáván v malých dávkách po velmi dlouhou dobu.

Jak na stránkách Katolického týdeníku (č. 39/2003) připomenul Jan Čáslavka, měl Vasyl Hopko blízký vztah také k Praze. Po druhém ročníku teologických studií v Prešově v hlavním městě vykonával vojenskou službu (sloužil v kasárnách na náměstí Republiky). V Praze se Hopko seznámil s Ivanem Párkányim, pozdějším posledním guvernérem Podkarpatské Rusi. Po vysvěcení v roce 1929 byl ustanoven duchovním pro řeckokatolíky v Čechách. „Spolu s Párkányim se zasloužil o to, že arcibiskup Kordač v roce 1931 přenechal pražský chrám sv. Klimenta řeckokatolickým věřícím,“ píše Čáslavka.

Spolu s Vasylem Hopkem byla při bohoslužbě v Bratislavě blahorečena rovněž sestra řádu Milosrdných sester svatého Kříže Zdenka Schelingová. **(reé)**

Pozvánka do Brna

Podzimní členská beseda brněnské odbočky Společnosti přátel Podkarpatské Rusi (SPPR) se uskuteční v sobotu 15. listopadu ve 14 hod (příjít je možné již ve 12 hodin) v zasedací místnosti Úřadu městské části Brno-střed, (Dominikánská 2). K účasti a vystoupení na besedě byl usnesením jarní členské besedy pozván předseda SPPR Jiří Havel. Účast přislíbil také konzul konzulárního jednatelství Ukrajiny v Brně V. Burkalo. **Výbor odbočky**

Dík za příspěvky

Stálá finanční sbírka na údržbu a zvelebení památníku T. G. Masaryka v Užhorodě se úspěšně rozvíjí. Klubu TGM - Užhorod byl počátkem letošního května předán první příspěvek ve výši 170 UAH, který bude navýšen na 1000 UAH. Upřímný dík za vyšší částky, kterými přispěli: MUDr. J. Všeticka, Ostrava (2000 Kč), S. Moldovan, Kanada (50 USD), M. Malec (1000 Kč), A. Fantlová, Praha (500 Kč), Ing. L. Chytilík, Brno (500 Kč), Nedělkovi, Havlíčkův Brod (200 Kč), V. Mlejnecký, Mělník (100 Kč), V. Svoboda, Praha (100 Kč), Mgr. P. Skala (100 Kč).

Dík samozřejmě patří i všem dalším, kteří přispěli menší částkou nebo si zakoupili pohlednici památníku TGM v Užhorodě. Poskytnuté příspěvky jsou využívány na průběžnou údržbu pomníku a jeho vyzdobu. Budou rovněž zváženy možnosti celkového situačního dotvoření okolí památníku. Klub TGM v Užhorodě zároveň vyvíjí snahu o přejmenování malého parčíku, ve kterém je památník umístěn, na Náměstí (park) TGM.

Na finanční sbírku můžete přispět i vy: při akcích pořádaných SPPR, pošt. poukázkou C nebo bankovním převodem, ČSOB - Brno, č. účtu: 372300733/0300, var. symbol: 28032002. Tuto činnost zajišťuje H. Ambrožová, tel.: 545 579 618, Brno, Ryšánkova 10, 613 00. **(chyt)**

O Masarykově bustě v Užhorodu

Vyšel sborník **T. G. Masaryk se vrátil do Užhorodu**, který shrnuje události kolem loňského odhalení busty prvního československého prezidenta v Užhorodu. Přináší dokumenty, projevy, články i delší stati věnované této události, včetně polemik v zakarpatském tisku. Čtené citace z oficiálních dokladů (nechybí např. smlouva o dílo s autory busty akademickými sochaři Josefem Vájce a Janem Bartošem ani korespondence s institucemi a organizacemi podléajícími se na akci), dopisy, harmonogram prací, scénář slavnostního odhalení, projev

hostů - kupříkladu předsedy Senátu ČR Petra Pitharta a dalších, aktuální publicistika - to vše je a zejména pro budoucnost zůstane cenným svědectvím o aktivitě a vpravdě mravnějším úsilí iniciátorů projektu. Knížka přináší zprávu i o překážkách, které bylo třeba zdolat (názorně to dosvědčují mimo jiné polemické ohlasy v místním tisku). V jejím závěru je zachyceno také vzpomínkové setkání letos na jaře v Užhorodu k prvnímu výročí odhalení busty. Sborník obsahuje bohatý obrazový materiál, redakčně jej připravil s týmem spolupracovníků Ivan Latko a společně vydaly podkarpatské a české organizace v čele s Klubem T. G. Masaryka v Užhorodě. **(ap)**

krátce odevšad * krátce odevšad * krátce odevšad * krátce odevšad

Mezinárodní konference Výchova, vzdělávání a kultura ve vztahu k národnostním menšinám se uskuteční ve dnech 13.-14. listopadu v Národním domě na Smíchově v Praze. Akci pořádá hlavní město Praha v rámci 3. setkání národnostních menšin. Náplní konference budou zkušenosti českých i evropských občanských sdružení národnostních menšin a dalších odborníků s otázkami identity, kulturní specifity, výchovy a vzdělávání dětí a mládeže v rámci národnostních menšin.

Výstava fotografií Dany Kyndrové s názvem Žena mezi vdechnutím a vydechnutím byla k vidění od července do září letošního roku v Křížové chodbě a Rytířském sále Staroměstské radnice v Praze. Vynikající, vskutku reprezentativní soubor byl věnován životu žen

od narození až po úmrtí lože. Mezi působivými snímky mohli návštěvníci najít i proslulé fotografické „úlovky“ autorky z jejích cest po Podkarpatské Rusi.

Téma odškodnění za nemovitosti zanechané na Podkarpatské Rusi (o něž se stará brněnské občanské sdružení vedené J. Havlem) se "probojovalo" až do hlavní zpravodajské relace České televize Události. V neděli 21. září o tomto problému informoval brněnský zpravodaj ČT. Ve zpravodajském vstupu se mimo jiné hovořilo i o tom, že problém je v jednání a zabývá se jím Senát.

Knihy vzpomínek Josefa Nevyhoštěného s názvem Financem na Podkarpatské Rusi se stále v prodeji. Vydalo ji v roce 2002 na-

kladatelství Codyprint (Zapova 6, Praha 5, 150 00; e-mail: codyprint@seznam.cz)

Setkání o páté, pravidelné schůzky pražských členů a příznivců Společnosti přátel Podkarpatské Rusi stále pokračují. Setkání se konají každé druhé pondělí v měsíci od 17 hodin v restauraci Klub techniků (Novotného lávka, Praha 1; zastávka tramvaje "Karlovy lázně"). Termíny nejbližších setkání: 10.11. a 8.12. Bližší informace: Olga Doležalová, tel.: 233 321 410.

Významné životní jubileum - 95 let - oslavila letos na jaře paní Marie Šedinová z Českého Krumlova. Dlouholeté členice SPPR a dopisovatelce časopisu Podkarpatská Rus dodatečně gratulujeme!! **(ap, reé)**